

Reeks 'Welk Europa ?' (c)
Nummer 52

Welk conceptueel kader voor een post-nationale Europese federatie?

Voorlopige normatieve regels voor een Europese politieke Unie

door

Robert Verschooten
voorzitter ESIC vzw
politiek raadgever van UEF.be

die in eigen naam schrijft

10 oktober 2014

Opedragen aan hen die begaan zijn
met een dynamisch,
pluralistisch,
democratisch en federaal Europa

Europees Studie- en Informatiecentrum (ESIC) vzw
Ryckmansstraat 5, 2020 Antwerpen
tel. 03/238 97 74 esic@telenet.be www.europadebat.be
Copyright 2014: ESIC vzw - citeren mag mits bronvermelding

Welk conceptueel kader voor een post-nationale Europese federatie?

Voorlopige normatieve regels voor een Europese politieke Unie

Inhoudstafel

Een poging tot verheldering

Een kader voor de Europese politieke Unie

Huidige toestand in de Europese Unie

Uitgangspunten voor een nieuw Europees bestuursmodel

Een federaal Europa onder voorwaarden

Praktische stappen tot een Europese federale Unie

Belangrijke politieke keuzes

Enkele Europees federalistische thema's

Wat, Wie, Reeks 'Welk Europa?'

Korte samenvatting

De voorgestelde (ontwerp-) formulering van een conceptueel kader voor een post-nationale federatie brengt vier complementaire redeneringen samen. Een brede waaier van argumenten en uitgangspunten helpt een logisch kader voor een post-nationaal project te formuleren dat aanvangt met een analyse van de Huidige toestand, verder gaat met de belangrijkste Uitgangspunten voor een nieuw Europees bestuursmodel, een Federaal Europa onder voorwaarden en tenslotte Praktische stappen naar een Europese federale Unie (toepasselijk op een voortrekkersgroep in de eurozone).

Welk conceptueel kader voor een post-nationale Europese federatie?

Voorlopige normatieve regels voor een Europese politieke Unie

Een poging tot verheldering

Deze bijdrage is een poging om vanuit een Europees federalistisch perspectief een voorlopig en wellicht onvolledig conceptueel kader voor een post-nationale Europese federatie te ontwikkelen. De auteur is zich bewust van de beperkingen van deze oefening.

De nood om te vernieuwen mag niet worden onderdrukt door een verlamd gevoel van onzekerheid over de meerwaarde van de voorgestelde standpunten.

Een zeker voluntarisme kenmerkt deze bijdrage. De onderliggende idee is: als de Europese integratie 'juist' wordt aangepakt, is onze toekomst niet in gevaar.

Ambitie, visie en doelgerichtheid in verband met een gemeenschappelijke toekomst van Europa zijn niet te hoog gegrepen. Het debat over de toekomst van Europa moet worden gevoerd. De inhoudelijke grondslag van deze ambitie moet worden geformuleerd, liefst door zoveel mogelijk personen, zelfs als hun aannames sterk van elkaar verschillen.

Daarbij moeten 'abstracte Europese idealen beter aansluiten bij de praktische realiteit van de Europese Unie,' stelt F. Timmermans (European Voice - 16/05/2013). De motieven en de onderliggende aannames van een federaal Europees project moeten publiek worden gemaakt. Elke visie over Europa impliceert een aantal veronderstellingen die de onvoorbereide burger niet vermoedt.

Een aantal geciteerde academische stellingen zijn schatplichtig aan 'Europese Gedachten', 248 pagina's, (ed) Erik De Bom, Pelckmans/Klement, 2014. Dit boek brengt vernieuwende academische inzichten over de Europese integratie, met een duidelijk verband tussen de oorzaak van de verschillende deficits en federalisme als de meest waarschijnlijke oplossing.

Een kader voor de Europese politieke Unie

'Stop het pessimisme en neem initiatief'
prof. em. Louis Baeck, KU Leuven

Volgend kader zal worden ontwikkeld:

- *Uitgangspunten:*

U1 *Huidige toestand in de Europese Unie*

U2 *Uitgangspunten voor een nieuw Europees bestuursmodel*

- *Praktische invulling:*

P1 *Een federaal Europa onder voorwaarden*

P2 *Praktische stappen naar een Europese federale Unie*

Vier complementaire invalshoeken kunnen een redelijk compleet beeld ophangen van de randvoorwaarden die moeten worden vervuld om een beredeneerde visie m.b.t. een nieuwe Europese bestuursvorm te formuleren.

Objectieven, werkingsprincipes, waarden en instellingen komen uiteindelijk samen in één enkel maatschappelijk en politiek project. De aangehaalde argumenten gaan amper over de strategie om het nieuwe politieke systeem te promoten of te bereiken. Numbers 53 en 54 in dezelfde Reeks behandelen ook dit onderwerp.

Huidige toestand in de Europese Unie (U1)

'Als we initiatief nemen opent zich een horizon van ongeziene mogelijkheden. Ook in het Westen'
prof. em. Louis Baeck, KU Leuven (2011)

'De mislukking van onze economische politiek doet al decennia lang vragen rijzen over de efficiëntie van onze instellingen'. Thomas Clay (in *Le Monde* over Frankrijk)

Negatieve factoren die de EU beïnvloeden:

- **Eigen inbreng.** 'In het boek *Abundance* stellen Peter Diamandis en Steven Kotler dat mensen voorgeprogrammeerd zijn om zich als lokale optimisten en globale pessimisten te gedragen. We onderschatten schromelijk onze mogelijkheden om invloed uit te oefenen op wat er in de maatschappij gebeurt. Dus doen we niets of te weinig', stelt Françoise Chombar, CEO Melexis. (De Tijd - 21/08/2014)

- **Bedreigende context.** De context waarin de EU vertoeft toont grote instabiliteit, ontregeling en onrust. Deze factoren weerspiegelen zich in een economische, financiële en politieke crisis, een crisis aan de buitengrenzen (met latente oorlogsdreiging en toenemende migratiedruk), de complexiteit van het politieke systeem, evenals kortere en hectische economische en financiële cycli.

- **Drie illusies.** Het Europees intergouvernementele systeem onderhoudt drie illusies (1) de illusie van de uniciteit van beslissing; (2) de illusie dat betere groei/tewerkstelling/welvaart/rechtvaardigheid/solidariteit in Europa mogelijk zijn zonder gewijzigde bestuursvorm; (3) de illusie van afwezigheid van hoogdringendheid.

- **Eigen reden van bestaan.** De Europese Unie is méér dan een aanhangsel van de nationale bestuurssystemen, waarin het kortetermijnbelang van de lidstaten voorrang heeft. De grootste en invloedrijkste Europese lidstaten mogen evenmin een sociaal-economisch beleid opleggen dat vooral hun belangen dient.

- **Te weinig, te laat.** Zowel een economische en monetaire unie als een overkoepelende politieke unie zijn noodzakelijk om te kunnen evolueren naar een supranationale/federale bestuursvorm. Hybride vormen van confederalisme en federalisme bewijzen aanhoudend hun ontoereikendheid.

- **Twijfelachtige vooruitgang.** Intergouvernementele samenwerking genereert minimale en vage afspraken, die door de lidstaten kunnen worden afgezwakt en die democratische respectievelijk juridische controle ontberen.

- **Nieuw beleid.** 'De nieuwe meerderheden die ontstaan na verkiezingen hebben als plicht om zaken echt te verbeteren en niet om het verleden voort te zetten in een wat gewijzigde vorm', stelt Louis Verbeke, voorzitter Vlerick Business School. (De Tijd - 2/09/2014)

- **Patstelling.** Er is een patstelling als de nationale leiders niet willen inzien dat de Europese intergouvernementele bestuursvorm totaal onaangepast geworden is.

- **Halve maatregelen.** Halve maatregelen leiden tot ontgoochelende resultaten. Het intergouvernementele (IG) model blijkt een voorkeur te genieten van de regeringsleiders. 'De tijd is aangebroken om de strategische bakens te verzetten', stelt Louis Verbeke, voorzitter Vlerick Business School.

- **Indirect mandaat.** Verschillende 'tekorten' (deficits) ontstaan o.m. door de houding van de Europese leiders, die beweren namens hun land te mogen spreken, niettegenstaande hun indirect mandaat. 'Als de geschiedenis van de hervormingen van de EU ons iets leert, dan is het dat de regeringen doorgaans kiezen voor het veiligstellen van hun eigen institutionele relevantie.' (De Bom, 135)

- **Buikgevoel.** Buikgevoel en de natte vinger geeft de bevolking het gevoel dat het politieke systeem in gebreke blijft. Dit onbegrip voor de werkelijke noden of oplossingen, leidt tot populisme en hardnekkige anti-Europa-gevoelens.

- **Taboes.** Vele taboes staan een nieuwe bestuursvorm voor de Europese Unie in de weg. Overreding van de politieke, bestuurlijke en intellectuele elites zal veel tijd vergen.

- **Relatie burger en politiek.** De machtsrelatie tussen burger en politiek ligt moeilijk.

Hierbij gaat het om verloren wederzijds vertrouwen, communicatiemoeilijkheden en de afwezigheid - bij politieke partijen en Europese beleidsvoerders - van een Europees langetermijn toekomstperspectief en/of beleidsoriëntatie.

- **Polariserende thema's.** 'Het Europees Parlement werd in toenemende mate bevoegd voor domeinen die (nationaal, nvdr) tot polarisering leiden, zoals budgettaire en economische zaken, asiel en migratie.' (De Borm, 144) Dit is symptomatisch voor de verzwakking van de nationale representatieve democratieën.

- **Paradox van de politiek.** De bevolking hecht vooral geloof aan tastbare resultaten. Het effect van het beleid is nooit onmiddellijk zichtbaar. Toch laten veel populistten verstaan dat zulks wel kan. Dat is misleiding.

- **Tegen verandering.** Zowel bevolking als politici (die willen worden herverkozen) zijn tegen hervorming, laat staan diepgaande herstructurering. Ze verkiezen daarom eerder een status-quo, zelfs al is de prijs zeer hoog.

- **Nauwe samenwerking.** De methode van de nauwe (politieke) samenwerking (enhanced cooperation) ontmoet twee bezwaren: (1) telkens ze werd toegepast kwam er méér intergouvernementele samenwerking (zonder democratische en juridische controle), en (2) de belangstelling voor deze methode blijkt beperkt omdat belangrijke hervormingen via die methode niet tot stand kwamen.

- **Ontoereikend beleid.** De nationale regeringen ontvangen redelijk dwingende macro-economische aanbevelingen van de Europese Commissie. Deze benadering ontbeert echter ondersteunend Europees beleid en democratische legitimatie. Zodoende blijft ze dikwijls dode letter.

- **Te weinig middelen.** Ontoereikende Europese bestedingen of een slechte toewijzing van middelen staat een herstel van de Europese concurrentiekracht in de weg. Een ontoereikende Europese begroting is niet altijd een blijk van goed bestuur.

- **Recente ervaring.** Recente ervaring deed geloven dat nieuwe institutionele procedures konden worden ingevoerd na parlementaire druk. Kleine aanpassingen (met grote symbolische waarde) zullen nooit leiden naar een nieuwe post-nationale bestuursvorm voor Europa.

Uitgangspunten van een nieuw Europees bestuursmodel (U2)

Innoveren om te overleven

*'De enige () integratie is de politieke integratie, niet de bureaucratische'
prof. Paul De Grauwe, LSE en em. KU Leuven*

'De democratische legitimiteit van de EU kan niet worden beoordeeld aan de hand van nationale standaarden' (De Bom, 20)

Algemene uitgangspunten

- **Fundamentele zaken.** De Europese Unie houdt zich niet enkel bezig met technische vragen of met marktintegratie en vrijhandel. Ze gaat over substantiële en inhoudelijke vragen, w.o. de toepassing van waarden en normen.

- **Burgers en legitimatie.** De burgers samen zijn de ultieme bron van politieke legitimatie van het politieke en democratische systeem dat hen regeert. Bij elke verkiezing wordt de wettelijke en de uitvoerende macht vervangen overeenkomstig het oordeel van de bevolking over het gevoerde beleid tijdens de vorige legislatuur. Legitimatie en verantwoording horen samen.

- **Waarom een politieke unie?** In de Europese Unie worden zeer belangrijke beslissingen genomen en prioriteiten bepaald. Deze beslissingen noodzaken de hoogste vorm van legitimatie evenals de uitvoering van ambitieuze maar realistische doelstellingen teneinde de groeiende uitdagingen het hoofd te kunnen bieden. De Europese Unie of zeker een voortrekkersgroep moet dringend een volwaardige politieke Unie vormen.

- **Breuk met het verleden.** Het stadium waarin de Europese Unie zich bevindt, vraagt om een conceptueel kader dat op vele plaatsen breekt met het verleden en zowel intern als extern een post-nationaal model vergt.

- **Europees belang.** De aanzienlijke en wijdvertakte maatschappelijke impact van de Europese integratie, noopt de Europese intergouvernementele bestuursvorm tot een fundamentele hervorming. Op Europees niveau ontstaat een nieuw Europees belang dat de historische rechtvaardiging van een Unie van natiestaten of zelfs van een Federatie van natiestaten volledig in vraag stelt.

- **Legitimering door de burgers.** 'Herverdelend beleid moet worden gelegitimeerd door de burgers die de gevolgen van dat beleid daadwerkelijk dragen. De huidige democratische controle binnen de EU volstaat niet om het herverdelend beleid op adequate manier te koppelen aan de preferenties van de burgers. Deze terugkoppeling is immers té indirect. Het is niet wenselijk om deze beslissingen door van het volk afgeschermden technocraten (en politici, nvdr) te laten nemen', stellen Van Hecke, Geenens en Rummens (VGR). (De Bom, 138)

- **ECB is geen ministerie van economie en financiën.** In afwezigheid van politieke initiatieven m.b.t. een gezamenlijk (gecoördineerd) economisch en monetair beleid hebben de staats- en regeringsleiders de neiging om de Europese Centrale Bank (ECB) meer taken toe te vertrouwen die niet tot het normale takenpakket van een centrale bank behoren. De tijd is aangebroken om een politiek kader voor de economische- en monetaire Unie te formuleren.

- **Noodzakelijk draagvlak.** Méér Europa moet met de juiste argumenten overtuigen. Een standpunt zonder politieke of socio-economische rechtvaardiging heeft geen draagvlak. Een publiek debat beoogt het publieke en politieke draagvlak voor een idee of project te versterken.

Omstandigheden voor een nieuw bestuursmodel

- **Nood aan een alternatief.** Als de intergouvernementele (IG) vorm van bestuur redelijke en legitieme verwachtingen niet kan inlossen, moet er een alternatief komen.

- **Missieverklaring van de EU.** ‘In 1951 hadden de grondleggers in de eerste plaats een economische samenwerking voor ogen die oorlog in de toekomst onmogelijk moest maken’. (De Bom, 24) Nu opent het ‘open-grenzen-project’ van Europa nieuwe mogelijkheden, maar neemt de complexiteit sterk toe. Inhoudelijk moet er een nieuwe missieverklaring, eindtermen en/of takenverdelingsverdrag komen.

- **Doel van de EU.** Het Europese niveau is voor Jürgen Habermas ‘een middel om de welvaart te vergroten en dat in de toekomst een entiteit hoort te zijn die de problemen van de globalisering kan oplossen.’ (De Bom, 24)

- **Doel van een nieuwe bestuursvorm.** Het doel is efficiënt kunnen omgaan met complexiteit, fundamentele problemen, doelgerichte besluitvorming, lange termijn doelstellingen en de vraag naar legitimering van de bestuursvorm. Een nieuw dynamisch en democratisch model moet deze voorwaarden uitvoerbaar maken.

- **Welke andere voorwaarden?** Een Europese bestuursvorm, gekenmerkt door een meerlagenstructuur, moet nieuwe werkingsprincipes ontwikkelen om efficiënt en doelgericht te functioneren. De trias politica stuurt de Europese bestuursvorm aan. Centrifugale en centripetale krachten moeten in evenwicht zijn. Complementariteit, coherentie en convergentie worden tot principes verheven. De top-down sturing wordt zo veel mogelijk aangevuld door een sterke bottom-up inbreng. Dit concept gaat om machtsdeling. De nieuwe Europese bestuursvorm zal ook rekening houden met ‘een drang naar schaalverkleining, coherentie en vereenvoudiging,’ waar en wanneer nodig. (B. Sturtewagen - De Standaard)

- **Samenwerking beleidsniveaus.** De politieke organisatie van Europa moet de complementariteit en de synergie van de verschillende beleidsniveaus (multi-level) bevorderen door de onderlinge samenwerking te optimaliseren, zonder de autonomie van de verschillende beleidsniveaus aan te tasten. Deze onderlinge samenwerking is zowel verticaal als horizontaal. Dit gezamenlijke maatschappij en politieke project kenmerkt zich door sleutelbegrippen als: een rechtssysteem, gestructureerd onderling overleg, wederzijds vertrouwen, goed bestuur, distributieve rechtvaardigheid, gedeelde verantwoordelijkheid en complementariteit. Uiteraard moeten de verschillende beleidsniveaus blijf geven van onderlinge loyaliteit.

- **Kleine stappen.** Kleine stappen om méér Europa te bereiken zijn à priori niet fout. Fout en inefficiënt is een kleine-stappen-parcours zonder masterplan, dwingend tijdschema of objectieven op lange termijn.

- **Inspirerend Europees project.** De afwezigheid van een goed geformuleerd Europees project maakte een mobilisatie van het middenveld of in de politieke partijen onmogelijk. Een project dat zich vooral focust op instellingen, in plaats van op socio-economische doelstellingen en waarden, blijft een steriel project. Belangrijk is de solidaire, herverdelende functie van Europa die een effectiever, rechtvaardiger en socialer Europa dichterbij brengt. Een beperkt sociaal beleid is er al, maar op een onvolledige en een weinig zichtbare wijze. De bevolking interesseert zich enkel voor datgene wat rekening houdt met haar socio-economische verwachtingen en haar specifieke belangen, niet voor ideologie of abstractie.

- **Voortzetting en versnelling.** Europa heeft nog maar weinig tijd om te reageren op haar falend beleid, afkalvende invloed en verminderend concurrentievermogen. Hoogdringendheid is een noodzaak. Uitstel is geen geldige optie.

- **Duidelijkheid.** De bevolking heeft recht op een duidelijke en coherente toekomstvisie voor Europa. Een gemeenschappelijke marsrichting baat iedereen.

- **Méér is minder.** Méér Europa betekent minder belastingen als gevolg van een coördinerend Europees beleid en een pooling van de openbare uitgaven, waardoor overlappende bestedingen kunnen worden vermeden.

Een federaal Europa onder voorwaarden (P1)

*‘Democratie heeft geen nood aan eenheid en eenwording,
maar aan verschil en pluraliteit’ (De Bom, 30)*

*‘Zichtbaarheid is cruciaal omdat die bijdraagt tot het probleemoplossend
vermogen van de democratische besluitvorming’ (De Bom, 31)*

- **Positieve argumenten.** Nu worden vooral negatieve argumenten (verlies of tekort) gebruikt om een federale bestuursvorm aan te prijzen. Positieve argumenten verduidelijken de te bereiken objectieven en waarden. Deze objectieven gaan ook over de socio-economische verwachtingen van de bevolking. Die argumenten worden beter aanvaard door de bevolking. Verduidelijking gaat verder dan niet bindende gemeenplaatsen.

- **Overtuiging delen.** De bevolking en de bestuurders van Europa moeten ervan worden overtuigd dat hun toekomst door volgende kerngedachten wordt bepaald: geen

dynamische samenlevings- en bestuursvorm zonder een Europese federatie, geen rechtvaardig Europa zonder socio-economische solidariteit en geen democratisch en geen effectief Europa zonder federalisme.

- **Hiërarchie van wetten en normen.** Europese regels moeten voorrang hebben over nationale/regionale regels. Dit is de hiërarchie van wetten en normen. Deze hiërarchie moet in een fundamentele wet worden verankerd. Betwistingen hierover worden door het Europees Hof van Justitie beslecht.

- **Integrerend kader.** 'Een institutioneel integrerend kader, als tegenpool van een centraliserende integratie'. (The Federalist Debate - juli 2014 - E. Alber - p. 30-31)

- **Gemeenschappelijk project.** De nationale regeringen en de politieke partijen in de lidstaten, die kiezen voor méér Europa (eurozone), moeten een gemeenschappelijk Europees politiek en maatschappelijk project delen en het ook publiek verdedigen.

- **Stereotype standpunten.** Buiten stereotype ideologische krachtlijnen wagen de politieke partijen zich meestal niet aan eigen Europese toekomstprojecties. Er mag worden betwijfeld of die stereotypen nog aangepast zijn aan de Europese noden. De klassieke links/rechts opdeling zal moeten worden verruimd tot een nieuwe inhoud die rekening houdt met een meerlagen Europees bestuur.

- **Constitutioneel project.** 'De gebrekkige democratische legitimiteit van de EU kan worden hersteld als de Unie een gezamenlijk gedragen constitutioneel project wordt. Hoewel het hier gaat om een louter politieke identiteit, is dit niettemin een vorm van gemeenschapsvorming. Bedoeling is dat de gemeenschap van de Europese burgers voor zichzelf zichtbaar wordt als politieke gemeenschap. Enkel wanneer de Europese instituties vorm geven aan een perspectief van waaruit individuen zichzelf kunnen zien als politiek gesitueerd binnen - en betrokken partij in - een Europawijd krachtenspel zullen zij zichzelf herkennen als Europese burgers.' (VGR) (De Bom, 141)

- **Post-nationaal systeem.** 'In Habermas' opvatting van de EU, als post-nationaal systeem, vereenzelvigen de burgers zich met de politieke normen en waarden. Het constitutioneel patriottisme wordt hier een na te streven doel. Voor Habermas' is het de enige mogelijkheid om een Europese identiteit uit te bouwen.' (VGR) (De Bom, 18)

- **Zonder nationalistische identiteitsvorming.** 'Politieke identiteitsvorming, hoeft niet te vervallen in een nationalistische of communitarische (duidelijker is wellicht regionalistische en gemeenschaps-) identiteitspolitiek. De participatie van burgers aan het democratische project kan leiden tot gevoelens van verbondenheid met dit project, zonder dat er daarbij wordt gesteund op gedeelde culturele identificatie' (als voorafgaande voorwaarde tot het democratische proces, nvdr). (VGR) (De Bom, 141)

- **Europese politieke ruimte.** Het gebrek aan vertrouwen van de burgers in de nationale en de Europese politieke instellingen is ernstig, maar op te lossen. 'Een echte Europese samenleving komt tot stand als alle burgers het gevoel hebben dat hun

(politieke) lot nauw met dat van hun medeburgers verbonden is.’ ‘En er ook een Europese publieke ruimte komt waarin de burgers met elkaar in discussie treden over de toekomst van hun gezamenlijk Europees project. Waar de politieke families tijdens de Europese kiescampagnes bijdragen tot een Europese kiesstrijd die de keuze tussen verschillende beleidsvisies kan beslechten. Zodoende kan een Europese collectieve identiteit ontstaan die de uitbouw van een Europese publieke ruimte mogelijk maakt.’ (VGR) (De Bom, 134)

- **Overleven of niet.** ‘Als we niet met zijn allen kiezen voor integratie, lopen we het risico van een desintegratie van Europa en van sociale achtergang. Europa moet méér investeren in zijn infrastructuur en toekomstige groei, en tegelijk werk maken van een snellere integratie. Enkel zo kan Europa overleven als economische en politieke entiteit’, stelt Vincent Juvijns, Global Market Strategist JP Morgan. (De Tijd - 27/09/2014)

Praktische stappen naar een Europese federale Unie (P2)

‘Haalbaarheid is te afhankelijk van de (Europese) wil om te vorderen’ (De Bom)

Deze stappen komen overeen met vijf verschillende politieke keuzes:

- *Waarom een gedifferentieerde ontwikkeling in de EU?*
- *Welk federalisme?*
- *Welk goed bestuur?*
- *Welke sociale dimensie?*
- *Welke andere randvoorwaarden?*

Waarom een gedifferentieerde ontwikkeling in de EU?

- **Conflicterend doel voor de Unie.** Om principiële redenen weigeren een aantal Europese lidstaten een verdere (gedeeltelijke) overdracht van de hun resterende soevereiniteit. Enkel voor de lidstaten die méér Europa genegen zijn moet er een aangepast nieuw concept worden ontwikkeld dat hen in staat stelt een nieuwe bestuursvorm te ontwikkelen waarin voorgaande principes samenvloeien (zie P1). Het verlamme conflict van tegengestelde objectieven binnen de EU moet worden opgelost door een gedifferentieerde of tweesnelheden ontwikkeling.

- **Gedifferentieerde ontwikkeling.** De eurozone komt in aanmerking om, als eerste, politiek verder te integreren. De vraag of de lidstaten van de eurozone voordeel halen uit méér Europa is voor die lidstaten nog niet duidelijk. Economische stagnatie in de eurozone is te verklaren door ontoereikende convergentie, o.m. door de afwezigheid van een economische en een politieke unie.

- **Gevolgen van differentiatie.** Naast de ambitieuze lidstaten is er een restgroep van lidstaten. Wat behoudt die restgroep en wat verliest hij? Het *acquis communautaire* blijft behouden en dat betekent voornamelijk de interne markt, beperkte coördinatie van het externe beleid, migratie, asiel en binnenlandse zaken. De verdere ontwikkeling van het *acquis* geldt voor alle leden van de EU. De voortrekkersgroep kan ongehinderd een eigen weg gaan. De tegenstanders van méér Europa kunnen/mogen dat niet beletten.

- **Drempelvrees.** Die is bijzonder groot in de eurogroep. Hoe de belangen van de restgroep niet schaden? Duidelijke afspraken tussen beide groepen kunnen het wederzijdse vertrouwen en de samenwerking bevorderen. Het principe van de 'eerste keuze' met betrekking op de interne markt, of voorstellen van de voortrekkersgroep open voor de restgroep, kunnen wantrouwen wegnemen. De restgroep of individuele leden van de restgroep kunnen die voorstellen niet wijzigen, noch verbieden. Deze clause mag de eurogroep niet aansporen zijn voorstellen telkens af te zwakken om de restgroep aan boord te houden.

Welk federalisme?

- **Onbegrepen federalisme.** In Europa ontmoet federalisme, en bij uitbreiding Europees federalisme, veel tegenkating als gevolg van: (1) gebrek aan ervaring met federalisme, behalve in enkele lidstaten; (2) afkeur voor vermeend centralisme en het taboe t.a.v. de zogenaamde Europese superstaat; (3) de verwerping door de bevoking van sterkere Europese instellingen; (4) onzekerheid over de vraag of het Europees federalisme de huidige fundamentele problemen beter kan aanpakken?

- **Een moderne politieke Unie.** In het boek 'The dynamics of the EU integration and the impact on national constitutional law' door Paola Bilancia (2012) staan twee belangrijke stellingen: (1) 'welk bestuursstelsel kan de complexe relaties tussen de talloze belanghebbenden op nationaal en supranationaal niveau sturen met betrekking tot alle beleidsdomeinen en uitdagingen?'; de auteur stelt voor: 'een meerlagen constitutionele benadering die toelaat de Europese Unie te zien als één (bestuurlijk) gelaagde maatschappij; (2) de consolidatie van de onderling verbonden beleidsniveaus met gedeelde bevoegdheden en juridische procedures, kan een eerste stap betekenen in de overgang van de huidige EU naar een moderne politieke unie. De ontwikkeling van de EU in een multi-dimensie en federale bestuursvorm kan de lidstaten verplichten om de creatie van federale instellingen met supranationale bevoegdheden te aanvaarden'. (The Federal Debate - Claudio Mandrino - juli 2013 - p. 59)

- **Welk federalisme? (1)** Volgens Elisabeth Alber is 'federalisme een pragmatisch en aanpasbaar instrument dat het realiseren van goed bestuur mogelijk maakt. Dit federalisme kan enkel worden opgevat als een geheel van met elkaar verbonden gemeenschappen die in constante transformatie zijn, elk met eigen structuren, procedures en beleid'. 'Dit federalisme moet zich bezighouden met structuren (institutionele vernieuwing) en nieuwe vormen van besluitvorming (participatieve

democratie)'. (The Federalist Debate - juli 2014, p. 30)

- **Welk federalisme? (2)** Een belangrijk doel van federalisme is, als bestuursvorm, territoriale, maar ook de sociale en de individuele autonomie te bevorderen.' (The Federalist Debate - juli 2014 - E. Alber - p. 30-31)

- **Federale bestuursvorm.** Een nieuwe bestuursvorm voor Europa stemt alle bestuursniveaus op elkaar af. Europees 'government' vervangt 'governance'. De politisering van de besluitvorming op Europees niveau vindt plaats. De legitimering van de Europese besluitvorming gaat via twee gelijkwaardige kamers. De burgers worden geïnteresseerd in de Europese besluitvorming door een systeem van zichtbare standpunten, debat en uiteindelijke beslissing. Kortom door de 'systematische toepassing van een procesmatig en beleidsgeoriënteerd federalisme'. (The Federal Debate - Elisabeth Alber - juli 2014, p.32)

- **Toepasselijke principes.** Elke bestuursvorm steunt op principes en aannames. Voor federalisme zijn dat: eenheid, autonomie, subsidiariteit, complementariteit, coherentie en diversiteit. Nog andere principes kunnen hieraan worden toegevoegd: proportionaliteit, duurzaamheid, voorzorg, niet-discriminatie en fundamentele rechten. Op het vlak van de waarden zijn er participatie van de burger, solidariteit en sociale rechtvaardigheid. Wat met lotsverbondenheid, loyaliteit, effectiviteit en goed bestuur?

- **Reikwijdte en diepgang.** Hoe ver reikt elk van die waarden en principes en hoe is het met hun diepgang gesteld? 'Principes hebben een grote mate van onbepaaldheid en waarden worden zwak gedefinieerd' (De Bom), hetgeen toepassing bemoeilijkt. Het Europees project zal hier duidelijkheid moeten scheppen.

- **Adequate bestuursvorm.** De toepassing de 'juiste' principes betekent niet dat de verwachte resultaten worden bereikt. Hiertoe moet een 'adequate' bestuursvorm aanwezig zijn. Efficiëntie, daadkracht en effectiviteit worden maar bereikt door een bestuursvorm die open, flexibel, stabiel en doelgericht beleid mogelijk maakt. 'Bij het beoordelen van wat efficiëntie is, is er de vraag: efficiënt waarom, op grond van welk criterium? Criteria zijn niet neutraal, maar berusten op politieke, ethische en ideologische keuzes.' (De Standaard - Marc Reynebeau - 10/09/2014)

- **Grondwettelijke regio's.** Het exclusieve karakter van de relatie tussen de lidstaat en Europa, met een eventueel beperkte toegang van de grondwettelijke regio's tot de Europese besluitvorming, is een rem op de ontwikkeling van een evenwichtige Europese Unie. Een correcte relatie impliceert dat deze regio's direct kunnen optreden waar ze bevoegd zijn. Een Europese fundamentele wet moet dat probleem regelen.

- **Flexibiliteit.** Het nieuwe Europese bestuursstelsel moet beschikken over een ingebouwde flexibiliteit die toelaat om zichzelf permanent aan te passen of om zichzelf opnieuw uit te vinden. 'De spelregels moeten flexibel zijn, zonder te zwak te worden', stelt E. Alber. (The Federalist Debate - juli 2014 - p. 33)

- **Federale eurozone.** De institutionele instrumenten van de eurozone moeten zijn: (1)

eigen maatschappelijke en politieke objectieven; (2) twee evenwaardige wetgevende kamers (het Europees Parlement en een Senaat); (3) een eigen uitvoerende macht (regering); (4) eigen inkomsten en budget; (5) eigen kamers in het Europees Hof van Justitie; (6) een eigen Rekenhof; (7) een eigen fundamentele wet/grondwet; (8) een co-existentie-akkoord met de restlanden, (9) een specifiek extern beleid i.v.m. de euro.

- **Eurocrisis.** ‘Ofwel zullen de sterke landen toegevingen doen aan de zwakke landen in ruil voor een gemeenschappelijk economisch en politiek beleid, ofwel gaan we terug naar een zone van een zestal kernlanden die bereid zijn dat beleid uit te stippelen.’ (prof. em. Louis Baeck, KU Leuven - Netto - dec 2012) Uit de eurozone treden wordt een dure aangelegenheid.

- **Welke tussenstappen?** Eén groep federalisten, voornamelijk de Spinelli-groep, pleit voor geamendeerde Europese verdragen. Houdt deze tussenstap de weg open voor de invoering van een ‘definitieve’ fundamentele wet? De andere benadering bestaat erin een definitieve fundamentele wet te formuleren, die ofwel meteen of in op elkaar afgestemde stappen wordt ingevoerd teneinde hetzelfde resultaat te bereiken.

- **Succes of mislukking.** Federalisme laat zich niet gemakkelijk ‘goed’ invoeren. In afwezigheid van de belangrijkste succesfactoren is de kans op mislukking groot. Deze factoren zijn: consensus over de federale bestuursvorm, alle belanghebbenden respecteren deze bestuursvorm door hem toe te passen (loyaliteit), alle belanghebbenden participeren in het systeem.

Welk goed bestuur?

- **Goed bestuur (1).** Verschillende beleidsniveaus ziet de bevolking liever niet. Ze ervaart het als concurrerende overheden die blijf geven van een gezwollen, soms tegenstrijdige regelzucht en met onduidelijk afgebakende bevoegdheden. Goed bestuur blijkt uit een toegankelijke, transparante en overzichtelijke overheid die optreedt met helpend dienstbetoon en niet door een obstructieve houding. Eenvoud en overzichtelijkheid zijn de weg naar effectiviteit, nabijheid en acceptatie.

Goed bestuur (2). ‘Burgers en overheden moeten ‘the right to challenge’ krijgen om diensten in vraag te stellen, te verbeteren of helemaal heruit te vinden’, stelt Elke Wambacq (De Tijd - 10 oktober 2014). Door het gebruik van gezamenlijke loketten kan de service naar de burger fors verbeteren. Ook het samenvoegen en/of delen van gelijkaardige diensten helpt (shared services). Onderlinge contractuele of structurele samenwerking in een zo groot mogelijk aantal domeinen over de verschillende beleidsniveaus heen kan een doel zijn. Voor sommige taken kunnen eventueel kleinere bestuurseenheden aangewezen zijn. ‘De versnippering van aanverwante bevoegdheden over verschillende diensten en niveaus moet worden bestreden omdat ze elk een eigen koers varen en te vaak gepaard gaan met elkaar tenietdoende maatregelen’, stelt Pieter Timmermans, CEO van VBO. (De Tijd - 21/08/2014)

- **Goed bestuur (3).** Hoe kunnen bestaande structuren worden hervormd? Naar de burger toe zou het aantal bestuursniveaus kunnen worden beperkt (bvb. in vergunningenbeleid en ruimtelijke ordening). Elke vereenvoudiging van het overheidsapparaat stelt de vraag naar de essentiële taken van de overheid op dat beleidsniveau. Diensten fuseren is niet het doel, wel het opsporen van win-win situaties.

- **Goed bestuur (4).** Elke beleidsvoorbereidende, controlerende en regelgevende overheidsfunctie dient periodiek getoetst te worden op haar nut en maatschappelijke relevantie. Wetgeving moet na een bepaalde tijd worden geëvalueerd en kan eventueel worden herroepen/aangepast. Onsamenhangend beleid of een gebrek aan stabiliteit en een langetermijn perspectief leiden tot de huidige sociaal-economische crises.

- **Goed bestuur (5).** ‘Structureel hervormen is nodig om de slagkracht van de overheid veilig te stellen. Dat heeft niets met ideologie te maken, maar alles met het gezond en sterk maken van de overheid én de economie’, stelt Herman Daems, voorzitter KU Leuven (De Tijd - 19/09/2014)

Sociale dimensie

- **Actieve sociale dimensie (1).** ‘De efficiënte verzorgingsstaat zal beter (of anders, nvdr) moeten herverdelen om welvaartsbreuken te voorkomen.’ ‘Wat zijn de lidstaten (in de EU of in de eurozone, nvdr) aan elkaar verschuldigd en wat mogen ze van elkaar eisen? Sociale ongelijkheid erodeert de legitimiteit van de Europese samenwerking’. (De Bom, 31)

- **Consensus.** Nood aan een Europese Sociale Unie berust, volgens prof. Frank Vandenbroucke (UAntwerpen en KULeuven), op een consensus over de sociale dimensie. Dit betekent zoeken naar gemeenschappelijke standaarden en doelstellingen die nog steeds gedifferentieerd sociaal beleid toelaten. Daarvoor zal het nodig zijn uit te klaren welk gedeeld begrip van solidariteit er moet bestaan op het Europees niveau en binnen de afzonderlijke lidstaten’. (De Bom, 31)

- **Actieve sociale dimensie (2).** Prof. Frank Vandenbroucke pleit voor een concrete definitie van een sociaal Europa om te vermijden dat landen snijden in cruciale uitgaven als onderwijs en onderzoek. Vandenbroucke wil ook een ‘Europese zichtbare hand in het loonkostenbeleid’. (De Tijd - K. Van Haver - 17/09/2014)

- **Actieve sociale dimensie (3).** Deze dimensie moet uitstijgen boven de ideologische strekkingen. De integratie van het economisch, ecologisch en sociaal beleid moet beter plaatsvinden. Deze integratie moet een prioritaire bekommernis worden. De versterking van die interactie is conditioneel voor een toegenomen effectiviteit van de EU. Een reële actieve sociale dimensie is een bewuste keuze die veel financiële middelen vergt.

Welke andere randvoorwaarden?

- **Europese democratie versterken?** Sylvie Goulard en Mario Monti stellen in hun boek 'Democracy in Europe' (2012) dat: (1) 'het is fout aan te nemen dat het probleem van de Europese democratie kan worden opgelost door alleen de nationale democratieën te versterken; zo kan de legitimering van de besluitvorming niet plaatsvinden op de plaats (hier Europa, nvdr) waar ze werd gemaakt; en (2) Europa moet worden heropgebouwd als een (democratisch en, nvdr) federaal bestuursstelsel. Dat betekent een overdracht van soevereiniteit die start bij de macro-economische en financiële sector en verder vordert in sectoren als het externe beleid, veiligheid en defensie (evenals energie en binnenlandse zaken, nvdr).' (The Federalist Debate - S. Pistone - juli 2013, p. 56)

- **Externaliseren van de politisering.** 'Een grotere rol voor het Europees Parlement en meer bevoegdheden voor de EU kunnen allicht tot méér politisering leiden. Maar dat alleen brengt de zichtbare politiek niet noodzakelijk dichterbij. De huidige politisering is immers in de eerste plaats een interne politisering, een strijd tussen politieke families en tussen de instellingen, ver weg van de verschillende nationale publieke ruimtes. De verkiezingen europeaniseren om de politisering te externaliseren (tot bij het publiek en de massamedia brengen, zoals in elk democratisch proces het geval is) kan echter al via een aantal nieuwe en beperkte institutionele hervormingen.' (VGR) (De Bom, 144) Deze beperkte hervormingen vergen in ieder geval een verdragwijziging. Beperkte institutionele hervormingen zijn maar een aanzet en zullen nooit leiden tot een voldragen post-nationale bestuursvorm.

- **Transnationale publieke sfeer.** 'Een klassieke, partijpolitieke dynamiek met een geënceneerde strijd tussen meerderheid en oppositie is de enige piste om de EU echt te democratiseren. Zo'n dynamiek creëert immers politieke zichtbaarheid. Een zichtbaarheid die noodzakelijk is om twee redenen: ze verhoogt de kwaliteit van de democratische besluitvorming en ze creëert een gevoel van gemeenschappelijkheid onder de Europese burgers. Deze politisering is geen verre toekomstmuziek. Een aantal beperkte institutionele ingrepen kunnen bijdragen tot de uitbouw van een transnationale Europese publieke sfeer.' (VGR) (De Bom, 134)

- **Zichtbare collectieve besluitvorming.** 'Die politisering is de plaats waar de inzet en de essentiële momenten van de collectieve besluitvorming opzettelijk zichtbaar worden gemaakt voor alle burgers samen. Omdat de macht wordt uitgeoefend in een duidelijk herkenbare formele instelling (zoals het Europees Parlement, nvdr) en omdat de zetelverdeling in het parlement afhangt van een electorale strijd, is het publieke debat niet langer een amorf en gedecentraliseerd proces, maar wordt het gestructureerd rond een beperkt aantal issues en rond een beperkt aantal publieke spelers en inhoudelijke posities. Alleen als er ook politieke spelers zijn die er electoraal belang bij hebben om alternatieven uit te werken kan een machtsdynamiek van de politieke besluitvorming niet alleen transparant maar ook echt zichtbaar worden.' (VGR) (De Bom, 140)

- **Een nieuwe agenda voor Europa.** ‘Het is tijd voor een nieuwe agenda voor Europa. Deze agenda moet steunen op een aantal strategische voorstellen die leiden tot een nieuwe operationele agenda voor al de Europese betrokkenen (stakeholders). Europa moet weten hoe het zijn burgers het best kan integreren in deze agenda.’ ‘Het grote verschil ligt hier in de uitoefening van de individuele participatie als een centrale bijdrage tot de heruitvinding van een collectief gedragen maatschappij’, stelt F. J. Quesado, D-G van de Portugese Innovation and Knowledge Society. (New Europe - 31/08 en 7/09/2014)

- **Directe link.** ‘Het herstel van de directe link tussen verkiezingen en beleid, o.m. door de invoering van een Europese kieskring of door de keuze van de voorzitter van de Europese Commissie in overeenstemming met het resultaat van de verkiezingen, zou de druk op Europese leiders van de meerderheid (in het Europees Parlement, nvdr) verhogen om zich telkens voor hun beleidsdaden te verantwoorden.’ (VGR) (De Bom, 145) Deze directe link kan ook worden gebruikt bij de legitimering van een grondwettelijke Conventie of een Europese Constituante.

- **Electorale competitie.** ‘Er moet op Europees niveau meer ruimte komen voor electorale competitie tussen personen die leidinggevende Europese mandaten ambiëren, zodat er ook een echte Europese oppositie ontstaat die de zetelende machtsdragers uitdaagt om beleidsalternatieven te ontwikkelen. Een dergelijke geïnstitutionaliseerde competitie is noodzakelijk om voor de Europese burgers inzichtelijk te maken welke beleidskeuzes er gemaakt worden en welke alternatieven er zijn.’ (VGR) (De Bom, 139)

- **Autonomie en complementariteit.** De complementariteit van de verschillende beleidsniveaus kan de rechtvaardiging van bepaalde overheidstaken fundamenteel wijzigen. Er is een onderscheid tussen het interne en het externe dimensie. Intern blijft de autonomie overeind voor de bevoegdheden die best op dat niveau of horizontaal worden uitgeoefend (subsidiariteit), maar extern - naar de bevolking toe - wordt zoveel mogelijk gemeenschappelijkheid nagestreefd (transparantie, dienstbetoon en nabijheid). Die tegenstelling is overbrugbaar. Het vergt een nieuwe bestuursattitude, die de nadruk op het dienstbetoon legt.

- **Gedragscodes.** Gedragscodes kunnen op termijn ‘aangepaste’ attitudes op alle bestuursniveaus doen ontstaan. Deze gedragscodes moeten wel onderling coherent zijn. Die codes kunnen een deel van het beleid worden en moeten kunnen worden opgelegd.

- **Beperkte opwaartse communicatie.** ‘Overlegorganen of inspraakmomenten volstaan geenszins. De representatieve functie kan onmogelijk worden herleid tot processen van delegatie en kan niet worden beperkt tot het efficiënt opwaarts communiceren van beleidspreferenties.’ (VGR) (De Bom, 141)

- **Lange termijn visie.** Alleen de Europese Commissie is in staat om een lange termijn visie te ontwikkelen en uit te voeren. Zij alleen beschikt over het overzicht en de

middelen. Voorlopig beperkt de Europese Commissie zich tot een korte en middellange termijnvisie/objectieven/planning.

- **Extern beleid.** 'De wereld draait op een heel andere schaal' (dan de nationale staten, nvdr), stelt prof. Hendrik Vos, UGent. Met één stem spreken laat toe invloed en macht uit te oefenen. Het externe beleid moet ook toezien, daar waar nodig, op de uitvoering van intern beleid in internationale aangelegenheden.

- **Parallelisme.** 'De hervormingen in de lidstaten moeten in de lijn liggen van de hervormingen op Europees vlak' (T. Timmermans, European Voice - 16/05/2013) Deze convergentie is nodig opdat beide niveaus goed met elkaar zouden samenwerken.

Belangrijke politieke keuzes

- **Versterkte Europese democratie.** Zowel de nationale als de Europese democratie moeten samen worden versterkt. Beide niveaus moeten op gelijke voet naast elkaar staan, elk binnen een afgesproken taakverdeling. Toch moet hun samenwerking en synergie verbeteren op een wijze die enkel in de federale bestuursvorm mogelijk is.

- **Eén hervorming.** Zogenaamde gedetailleerde probleemoplossende procedures en regelgeving volstaan niet langer. Het democratisch-, het legitimatie- en het operationeel deficit moeten samen worden weggewerkt in één enkele hervorming.

- **Gedifferentieerde ontwikkeling.** Een gedifferentieerde of tweesnelheden ontwikkeling is een noodzakelijke overlevingsstrategie voor de eurozone en voor de Europese Unie. Een significante economische heropstart in de 'kernlanden' van de eurozone baat ook de 'restlanden'.

- **Reuzensprong?** De hervorming van de Europese instellingen kan plaatsvinden, ofwel in één 'overladen' sprong voorwaarts of in verschillende op elkaar afgestemde hervormingen, die hetzelfde einddoel nastreven. Beslissen en handelen moet nu.

- **Constitutioneel project.** Een fundamentele wet moet stabiliteit en flexibiliteit geven aan de Europese federatie. Die wet dient volledig opnieuw te worden geschreven om rekening te houden met een geschikte federale bestuursvorm. Geamendeerde verdragen bevatten te veel weeffouten en kunnen niet het gewenste effect hebben.

- **Actieve overreding.** Een campagne van actieve overreding moet worden gevoerd om federalisme als mogelijke oplossing te laten kennen en te doen aanvaarden voor de transnationale/supranationale samenwerking in Europa. Hoe? Ten eerste door het mobiliseren van invloedrijke personen die de intergouvernementele methode kunnen helpen neutraliseren. Ten tweede door een diepgaande studie van het federalisme, meer in het bijzonder over één of meerdere aangepaste federale bestuursvormen voor de Europese Unie of voor de eurozone. Ten derde door een ruime voorlichtings-,

vormings- en lobbyingcampagne bij doelgroepen. Ten vierde door interne vorming van Europese militanten.

Enkele Europees federalistische thema's

Europese federalisten moeten het voortouw nemen om een nieuwe Europese bestuursvorm te formuleren. Niemand zal het in hun plaats doen

Technocratische integratie is geen substituut voor politieke integratie
Europese instellingen functioneren niet optimaal als gevolg van de IG-uitgangspunten

Strategische beslissingen zijn niet duurzaam met coördinatie-instrumenten*

De methode van versterkte samenwerking is een veel te zwak instrument om er structurele hervormingen mee door te voeren

Het IG-model is niet effectief, noch vatbaar voor duurzame verbetering

Het IG-model beschikt niet over de middelen om groei, werkloosheid en concurrentiekracht duurzaam aan te pakken

De ruimte binnen de huidige Europese verdragen is te beperkt om een keerpunt te betekenen voor de eurozone*

Een democratisch en daadkrachtig Europa moet worden opgericht om de onuitgevoerde (dringende) taken te kunnen aanpakken

Als de Europese integratie 'juist' wordt ingevuld, is onze toekomst niet in gevaar

Tot op heden werd een Europese federatie als te ambitieus gekwalificeerd. Kunnen we nog zonder deze bestuursvorm, eventueel geschikt voor een kleinere groep lidstaten?

Geen oplossing is geloofwaardig zonder een politieke benadering die het geheel van het Europese systeem omvat

Een Europees federalistische bestuursvorm is noodzakelijk om vooruit te gaan

Binnen de volgende vijf jaar moet de monetaire unie in de eurozone worden getransformeerd in een politieke unie*

Ten minste vier unies moeten de grondslag vormen van een effectief Europees bestuur en besluitvorming binnen de eurozone*
(bankunie, begrotingsunie, economische en monetaire unie en politieke unie)

Een effectief Europees beleid is maar mogelijk door democratisch gelegitimeerde

instellingen. Europees federalisme maakt goed bestuur in Europa mogelijk

De totstandkoming van de Verenigde Staten van Europa (voor de eurozone) kan een aanvang nemen met het formuleren van de krachtlijnen en de streefdata voor de politieke cyclus die juist is begonnen* **

De invoering van een begrotingsfederalisme in de eurozone is een eerste stap naar een effectief supranationaal ontwikkelingsplan*

Om een doorbraak mogelijk te maken moet de start van een supranationaal solidariteitsmechanisme binnen de eurozone worden gecombineerd met de effectieve steun aan een gemeenschappelijk sociaal welvaartssysteem of aan gemeenschappelijke investerings- en ontwikkelingsprojecten*

De verdere overdracht van soevereiniteit is enkel wenselijk als deze op Europees niveau wordt opgevangen, niet alleen in geïnstitutionaliseerde regels, maar in solidariteit en een gedeeld economisch beleid*

De hefboom hiertoe ligt bij het Europees Parlement dat een grondwettelijk proces opstart. Het kan zich hierbij de bevoegdheid toe-eigenen om een nieuwe fundamentele wet te formuleren in een democratische Europese Conventie*

In het Europees Parlement moet een federalistische voorhoede bereid zijn om een federale institutionele structuur voor te stellen en een consensus te smeden*

Deze structuur voor de eurozone gaat samen met de nodige mechanismen om de co-existentie met de niet-eurozone-lidstaten mogelijk te maken*

Een sterke politieke wil moet onder de belangrijkste politieke krachten en instellingen te voorschijn komen om de pro-Europese groepen binnen de politieke partijen, de vertegenwoordigers van de Europese instellingen en regeringen te verenigen*

Het opstarten van een politiek proces, dat de invoering van een federaal project voor de Europese Unie (of de eurozone) beoogt, moet plaatsvinden op basis van een doordachte en realistische strategie

* European Letter nr 63 (07/2014), Europese Stichting Luciano Bolis IG : intergouvernementeel

** Onder 'Verenigde Staten van Europa' gaan verschillende definities schuil: (1) een echte Europese federatie; (2) een Federatie van natiestaten; (3) zelfs een Unie van natiestaten.

Wat is ESIC?

In 1963 richtten Europese federalisten te Antwerpen het Europees Studie- en Informatiecentrum (ESIC) op, na 2 succesvolle deelnames aan de Vrije Europese verkiezingen van het Congres van het Europese Volk. Werking van ESIC: bibliotheek-documentatiecentrum over Europese integratie en federalisme, 2 publicaties, activiteiten met hogeronderwijsstudenten en volwassenen, zoals in 'Café-Europa' (c) en in de cyclus 'Federalisme, Democratie, Europa' (c). Educatieve activiteiten, het verstrekken van gratis advies over de Europese integratie. Vorming en debatten. ESIC heeft een eigen website; www.europadebat.be

Over de auteur

Robert Verschooten (1939) licentiaat handels-, maritieme en consulaire wetenschappen (RHSA) (1961), Post-universitair Bedrijfsbeleid (IPO-Antwerpen) (1975). Was actief in de logistiek, verkoop, aankoop, public relations en milieu. Europees federalist sedert 1956. Actief in het Europees Studie- en Informatiecentrum (ESIC) als beheerder-penningmeester (sinds 1977) en als voorzitter (sinds 1996). Politiek raadgever van UEF-België (sinds 2012). Lid van Europese Beweging België. Uitgever van ESIC Nieuwsbrief (c), de Reeks 'Welk Europa?' (c) en de ESIC website. Initiatiefnemer van Café-Europa (c) en de jaarlijkse universitaire cyclus over 'Federalisme, Democratie, Europa' (c). Lezingen over Europese thema's en vorming.

Reeks 'Welk Europa?'

De publicaties in de Reeks 'Welk Europa?' (nrs 41 t/m 52) zijn **beschikbaar in het Nederlands en/of het Engels**. De ontbrekende Engelse of Nederlandse vertalingen volgen later. Te raadplegen op: www.europadebat.be onder ESIC/Publicaties. Hetzelfde geldt voor de ESIC Nieuwsbrief (kwartaaloverzicht).

- nr 41: 'De Europese federalisten geconfronteerd met zichzelf' (c), 2010
- nr 42: 'De Europese federalisten confronteren Europa met hun project' (c), 2010
- nr 43: 'Hoe kunnen Europese federalisten hun project ontwikkelen?' (c), 2011
- nr 44: 'Welk Europees federalisme?' (c), 2011
- nr 45: 'Voorstellen om het Europese project te doen vorderen' (c), 2012
- nr 46: 'Welk maatschappijmodel leidt tot welk politiek project voor Europa?' (c), 2012
- nr 47: 'Hoe communiceren?' (c), 2013
- nr 48-49: 'Twaalf visies voor een federaal Europa' (c), 2013
- nr 50: 'Welke weg naar de toekomst?' (c), 2014
- nr 51: 'Welke politieke visie voor Europa trekt u aan?' (c), 2014
- nr 52: 'Welk conceptueel kader voor een post-nationale Europese federatie?' (c), 2014.